

pauksissa määrittänyt markkinoiden ulkopuolelle jäävää aluetta viittaamalla solidaarisuuteen järjestelmän piirteenä, mutta mitään johdonmukaista linjaa sekään ei ole vetänyt, kun toisissa päätöksissä taas esimerkiksi lakisääteinen tapaturmavakuutus eli tyypillinen sosiaalivakuutus katsotaan markkinoille kuuluvaksi vain siksi, että sitä hoitavat yksityiset vakuutusyhtiöt. Tältä pohjalta asiaa olisi tarkasteltava EU:n viitekehyksessä toimijan näkökulmasta. Kirjassa kuitenkin

sosiaalivakuutusta ei missään määritetä toimijoiden mukaan, vaan päinvastoin todetaan, että kansallisesti sosiaalivakuutuksen järjestämisessä on yleisesti sovellettu julkisen hallinnon lisäksi myös muita hallinnollisia järjestelyjä yksityisistä toimijoista kolmannen sektorin järjestöihin.

Kirjassa kuvataan sosiaalivakuutuksen erityisluonne hyvin vakuuttavasti. Tätä erityisluonetta korostetaan erityisesti ranskalaisessa solidaarisuutta painottavassa keskustelussa, kuten kir-

jankin ranskalaisista artikkeleista käy ilmi. Jossakin on kuitenkin tietokatkos, kun EU:n komissio ei tätä erityisyyttä näe tai ei halua nähdä, kun se tarjoaa sosiaalivakuutukseen samoja markkinaratkaisuja kuin yksityisissä vakuutuksissa sovelletaan. Kela on tehnyt hienon työn paljastaessaan sosiaalivakuutuksen erityisluonteen suomalaisille lukijoille. Kirja soveltuu hyvin myös oppikirjaksi.

Kevytmielinen väitöskirja?

JUHA PARTANEN

Mikko Salasuo väitöskirjan aiheena ovat laajimmat ja näkyvimmit Suomessa huumeiden käyttöön liittyvät ilmiöt, 1960-luvulla alkanut ja 1970-luvun puoliväliin mennessä laantunut kannabiskulttuuri sekä 1990-luvulla ilmaantunut, ekstaasin käytön ja teknomusiikin ympärille rakentunut uusi juhlimiskulttuuri, jonka laantumisen ei toistaiseksi ole näyttöä. Tutkimus koostuu seitsemästä varsin lyhyen ajan sisällä julkaistusta artikkelista sekä niiden taustaa, aineistoja ja käytettyjä menetelmiä kuvaavasta yhteenvedosta.

”Tajunnan kumous – ensimmäinen huumeaalto” on historiallinen, laadullisiin aineistoihin perustuva kuvaus pääasiassa Helsinkiin keskittyneen kannabiskulttuurin vaiheista.

”Ekstaasin jäljillä – MDMA:n eli ekstaasin historia ja leviämisen länsimaiseen nuorisokult-

tuuriin” perustuu ulkomaisiin kirjallisuuslähteisiin ja kuvaa ekstaasin aseman muuttumista lääkaineesta ja psykoterapian apuvälineestä merkittäväksi osaksi länsimaista, teknomusiikin ja laajojen joukkotilaisuuksien leimaamaa nuorisokulttuuria.

”Muuttuvat ekstaasimarkkinat – käytön leviäminen, markkinoiden muotoutuminen ja torjunnan haasteet” kuvaa yhtäältä käyttäjähaastattelujen ja toisaalta poliisilta saatujen tietojen avulla ekstaasin käytön ja tarjonnan muutoksia Suomessa 1990-luvulla sekä poliisin ongelmia käytön ehkäisemisessä.

”Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana”, joka on kirjoitettu Kati Rantalan kanssa, on tutkimuksen painopiste ja sisältää sen keskeisimmät tulokset; otsikkokin on miltei sama kuin koko työn. Huumeiden käyttö jaotellaan käyttökulttuurien ja -tapo-

Mikko Salasuo
Huumeet ajankuvana
Tutkimus huumeiden
viihdekäytön kulttuuri-
sesta ilmenemisestä
Suomessa
Tutkimuksia 149
Helsinki: Stakes, 2004
219 s.

jen perusteella kolmeen kategoriaan: kokeilu, viihdekäyttö ja ongelmakäyttö. Näissä kaikissa kannabis on yleisimmin esiintyvä, vaarattomaksi mielletty huume. Viihdekäytön rajoissa erotellaan edelleen, tapakäytön ohella, käytön painottuminen joko juhlimiseen tai tajunnanlaajennukseen, jotka molemmat edustavat 1990-luvulla syntyneitä uutta juhlimiskulttuuria. Sen tärkeitä aineksia ovat ekstaasin käyttö ja teknomusiikki. Juh-

limisen näyttämönä toimivat klubit, ravintolat ja rave-tilaisuudet, ja käyttö painottuu stimulantteihin, kun taas tajunnanlaajennus psykedeelisten aineiden avulla keskittyy metsäbielisiin ja suppeampiin yksityistilaisuuksiin. Uuden juhlimiskulttuurin henkisenä perustana ovat myöhäismoderni mentaliteetti ja teknokulttuuri; Internet on ollut tärkeä väylä sen leviämässä. Kirjoittajat arvioivat sen jäävän pysyväiseksi osaksi länsimaista nuorison ja nuorten aikuisten kulttuuria.

Pauliina Seppälän kanssa kirjoitettu englanninkielinen artikkeli ”Drug use within the Finnish club culture as marks of distinction” jatkaa uuden juhlimiskulttuurin tarkastelua ja keskittyy niihin normeihin ja symbolisiin konstruktioihin, joiden avulla tämän varsin elitistisen joukon edustajat haluavat erotautua yhtäältä valtakulttuurista ja toisaalta piikkihuumeiden käyttäjistä.

”Ekstaasin käyttäjien terveyden lukutaito” -artikkelissa tehdään selkoa ekstaasin käyttäjien käsityksistä ja kokemuksista, jotka koskevat käytön riskejä ja haittoja.

”Elämykset ja draama huumevalistuksessa – ajatusten muokkaamisesta ajattelun virittämiseen” (yhdessä Kati Rantalan ja Markku Soikkelin kanssa) erittelee ja kritisoi Suomessa suosioon nousseita elämyspedagogisia päihde-ehkäisyä menetelmiä ja esittää niiden vaihtoehdoksi yhteisöteatteriä ja brechtiläiseen eppiseen teatteriin nojautuvia lähestymistapoja.

Työn teoreettiset lähtökohdat ovat verraten suppeat, mutta riittävät hyvin aiheen käsitteilyyn. Niistä tärkeimmät ovat Norman Zinbergin kolme näkö-

kulmaa huumeiden käyttöön ja käytön seurauksiin. Tässä työssä on vähän tarvetta ainekeskeiseen tarkasteluun, jossa aineen ominaisuudet määräävät käytön luonteen; tällöin on tyypillisesti kyse aineen aiheuttamasta riippuvuudesta, joka johtaa huumeen pakonomaiseen käyttöön. Sivuuun jää myös käyttäjän yksilöllisiin ominaisuuksiin perustuva tulkinta, jonka mukaan käyttö on oire käyttäjän psyykkisistä tai sosiaalisista ongelmista. Keskeiseksi nousee käytön konteksti, yhtäältä epäviralliset ”kulttuuriset käyttöohjeet” eli käyttöön liittyvät normit ja odotukset, toisaalta ne sosiaaliset ja kulttuuriset olosuhteet, joissa käyttö tapahtuu. Ratkaisu on perusteltu ja toimii hyvin kannabiskulttuurin ja uuden juhlimiskulttuurin erittelyssä.

Tutkimuksen erityisenä vahvuutena on käytettyjen aineistojen monipuolisuus. Useiden kymmenien käyttäjähaastattelujen lisäksi tekijä on tukeutunut poliisien haastatteluihin, Helsingin poliisilaitoksen huumausaineyksikön rikosilmoituspöytäkirjoihin ja poliisin henkilöllehtiin, Internetin keskustelupalstojen seurantaan ja Helsingin Sanomien Nyt-liitteen kyselyaineiston 400 vastaukseen sekä osallistuvaan juhlimistilaisuuksien havainnointiin, joka ei kuitenkaan osoittautunut tehokkaaksi tai mielekkääksi työväksi. Huumevalistuksen menetelmiä koskeva tieto saatiin havainnoimalla valistustilaisuuksia ja erittelemällä Internetistä löytyneitä hankekuvauksia. Tämän monia erilaisia näkökulmia sisältävän sirpaleisen aineiston hallinnassa tekijä on onnistunut mainiosti käyttämällä laadullisten aineistojen analyysiin kehitettyä tietokoneohjelmaa; tosin

yhteenvetoartikkelissa esitetty kuvaus menetelmien soveltamisesta on jäänyt varsin ylimalkaiseksi.

Kokonaisuudessaan tutkimus antaa selkeän ja havainnollisen kuvan Suomessa neljän vuosikymmenen kuluessa tapahtuneista muutoksista huumeiden käytössä, ensimmäisestä ja toisesta huumeaallostasta. Huumeiden käyttötapojen jäsentely eriluonteisiksi huumeekulttuureiksi tuo tärkeän lisän Suomessa käytyyn huume keskusteluun. Lisää selkeyttä tähän jäsentelyyn olisi tuonut sen korostaminen, että juhlimisessa ja tajunnanlaajennuksessa on ennen muuta kyse nuorisokulttuurisista, tiettyyn ikävaiheeseen kuuluvista asioista. Puhe huumeiden viihdekäytöstä on herättänyt närää monella taholla – sitä on moitittu kevytmieliseksi ja huumeita suosivaksi –, mutta on vaikea nähdä, miten ummistamalla silmät yhteiskunnassa tapahtuneilta muutoksilta voitaisiin käsitellä järkevästi huumeisiin liittyviä ongelmia.

Artikkelit muodostavat johdonmukaisen ja hallitun kokonaisuuden, omissa rajoissaan. Samalla on kuitenkin todettava, että väljentämällä hieman näitä rajoja tutkimus olisi voinut saada lisää painoarvoa. Median rooli tämänkaltaisten kulttuuristen ilmiöiden rakentumisessa olisi kaivannut enemmän huomiota, ja huumeekulttuurien rakenteellisten, sosioekonomisten ehtojen käsittely olisi antanut työlle tukevuutta ja syvyyttä. Tämä olisi mahdollistanut 1960- ja 1970-luvun kannabiskulttuurin sekä 1990-luvun uuden juhlimiskulttuurin tarkemman vertailun.